

Metka Furlan

Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
metka.furlan@zrc-sazu.si

PRASLOVANSKO *DĚTE/DĚTB IN HETITSKO TĒTA-

V prispevku se poskuša pokazati, da psl. **děte* in **dětb* ter hetitsko *tēta*- vsebujejo isti pide. koren **d^heH₁-i-*, njihov zgodnji nastanek pa temelji na dveh skupnih praindoevropskih besedotvornih vzorcih.

1. Uvod

Splošnoslovanski¹ in tudi že praslovanski samostalnik **děte* 'otrok' ter njegov internoparadigmatski sinonim **dětb* imata v slavistiki in tudi širše v indoeuropeistiki konsenzualno sprejeto korensko etimologijo, da vsebujeta pide. koren **d^heH₁-* 'sesati (materino mleko)' oziroma njegovo podaljšano varianto **d^heH₁-i-* 'isto', ob tem ostaja še dandanes nerešeno

- katero varianto pide. korena tvorbi vsebujeta;
- kateri pide. dentalni sufiks se v tvorbah ohranja, *-*to-* ali *-*ti-*;
- ali je 'dete' 'tisto, ki sesa/je sesajoče' ali 'tisto, ki je dojeno'.

2. Pide. **d^heH₁-* 'sesati (materino mleko)' z varianto **d^heH₁-i-* 'isto'

Poimenovanja za sesajočega človeškega ali živalskega mladiča in doječo mater/samico ter ženske prsi so v leksiki ide. jezikov tvorjena tudi iz pide. korena **d^heH₁-* in njegove razširjene variante **d^heH₁-i-* s prvotnim pomenom 'sesati (materino mleko)' (LIV²:130 s.), kavzativna različni-

¹ Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

ca tega tranzitivnega pomena pa je 'dojiti'. Medtem ko npr. gr. pridevnik $\theta\eta\lambda\upsilon\varsigma$ pomeni 'ženski', sti. formalno primerljiv *dhārú-* pomeni 'sesajoč', gr. $\theta\eta\lambda\acute{\eta}$ označuje materine prsi in formalno ustreza podstavi **fela* v lat. denominativu *fēlāre* 'sesati mleko', oboje pa je v besedotvornem oziru bližu let. *dēls* 'sin' z manjšalnico *dēluks*. Razširjeno varianto korena **d^heH₁-i* potrjuje sti. *dhītá-* '(po)sesan', *dhénā-* 'krava mlekarica', lat. *filius* 'sin', let. *dīle* 'tele ali jagnje, ki še sesa', *dīlīt* 'dojiti'.

Pomen 'ženski' gr. $\theta\eta\lambda\upsilon\varsigma$ je razvit iz 'doječa', medtem ko v sti. *dhārú-* 'sesajoč' nastopa glagolski pomen 'sesati'. Tista, ki je doječa, je sesana. Primer kaže, da je alternacija pomenov 'sesati' in 'dojiti' v tvorbah, ki niso ali ne izhajajo iz kavzativov, mogoče razložiti iz aktivnega in pasivnega pomena 'sesati', tj. iz 'sesajoč' in 'sesan'.

Čeprav se za lat. *fēmina* 'ženska', izvorni medialni particip preterita, pogosto navaja prvotni aktivni pomen *'doječa ipd.',² tvorba zahteva izhodiščni pomen *'taka, ki je sesana', zato je *'doječa' tako kot v primeru $\theta\eta\lambda\upsilon\varsigma$ kasnejša in verjetno neslovnično motivirana interpretacija izhodiščnega pomena.

Primerljivo stanje odražata tudi psl. **děte* in **dětv*, če ju primerjamo z besedotvorno in pomensko najbližjim het. *tēta*- n 'prsi, dojka'.

3. Psl. **děte* in **dětv*, pl **děti*

Samostalnik srednjega spola **děte*, g **dětete* 'dete = deček ali deklica v prvih letih življenja' je del leksikona vseh slovanskih jezikov, v deklinativnem vzorcu pa osnova na *-*ēt-* večinsko nastopa le v ednini, v množini pa jo praviloma nadomeščata ijevski samostalnik ženskega spola **dětv*, tj. **děti*, ali njegova strukturalna izpeljanka **dětvčá*:³ sln. knjižno *děte*, g *děteta* (SSKJ), toda prvotnejše *děte*, g *detěta* (Pleteršnik), hrv. *dijéte*, g *djěteta* (pl *djèca*, toda v slovarju Stulića 1806 *djèti* 'filii, proles'), *dītè*, g *ditěta*, v Orlecu na Cresu *detè*, g *detěta* (pl *decà*), srb. *děte*, g *děteta* (pl *dèca*), mak. *dete* (pl *deca*), blg. *detè* (pl *decà*, toda v slovarju Gerova *děti*), stosl. *děti* f pl 'otroci' ob *dětv* f kol 'otroci, potomstvo', r. *ditjá*, g *ditjáti* (pl *děti*) in dial. *dětja*,⁴

² Prim. de Vaan 2008:210: '(the one) nursing, breastfeeding', Tischler:III, 345: '*die säugende'.

³ Miklošič je tvorbo razložil kot manjšalnico k **dětv* (1886:44), enako Vaillant 1958:305; Trubačev 1959:38. Sln. knjiž. *děca* f 'otroci' je kolektiv, prim. *deca* je *sedela na peči*, toda v vzhodnih narečjih beseda nastopa tudi s povedkom v množini moškega ali srednjega spola, prim. *deca* so *utihnilo*; *ozrla se je po deci*, *ki so žvečila sladkarije* (SSKJ), a prim. pkm. 'dē:ca je žę 'gorz'ra:sla (Gornji Senik – Bajzek Lukač 2009:98), kjer je 'dē:ca v funkciji kolektiva.

⁴ Citirano po ÈSSJa:5, 13.

br. *dzicjá*, g *dzicjáci* (pl *dzéci*), ukr. *dytjá*, g *dytjáty* (pl *díty*), r. csl. *ditjà*, *dětjà*, g *ditjati*,⁵ str. *diteę*, *děteę*, p. *dziecię*, g *dziecięcia* (pl *dzieci*), gl. *džěčo*, g *džěšća*⁶ (pl *džěči*), dl. *žiše*, *žěše*, g *žišeša* (pl *žiši*, *žěši*), č. *dítě*, g *dítěte* (pl *děti*), dial. *děť* (kol), stč. *dietě*, g *-ěte* (pl *děti*), slš. *diet'a*, g *diet'at'a* (pl *deti*).

Tvorba **děteę* je bila gotovo že praslovanska, a ne izhodiščna, ker so samostalniki srednjega spola na *-*et-* praslovanska inovacija. Bila bi lahko tvorjenka iz **dětb* enako, kot je **zuěreę* tvorjenka iz **zuěrb* (SP:3, 13), čeprav neprimerno bolj številni primeri tipa **porseę* sicer v slov. neevidentiranega **porseb* 'porcus' = lit. *pařšas* 'isto' = lat. *porcus* = srir. *orc* 'mlado prase' kažejo, da bi psl. **děteę* bilo lahko tvorjeno iz neevidentirane psl. tematske predloge.

Priponi *-*et-* v **děteę* se na podlagi številnih drugih slovanskih primerov, kot so **porseę*, **agneę*, **teleę*, pripisuje funkcijo označevanja mladiča, človeškega ali živalskega (Trubačev 1959:38; Machek 1968:118), razporeditev **děteę* in **dětb* v deklinativnem vzorcu posameznih slovanskih jezikov pa ne nasprotuje domnevi, da osnova na *-*et-* ne nastopa v funkciji singulariva, kot se predpostavlja v SP:3, 13, 162. Raba samostalnika **dětb* v stosl., č. dial. in stsrb. namreč kaže na njegovo kolektivno funkcijo (prim. stsrb. *vbšěhb vasb jako i svoju dětb vbšpitěhb* – Daničić), kar pomeni, da je pluralno **děti* za razliko od sekundarne pluralne rabe prvotnih kolektivov, kot sta npr. **bratrbja*⁷ in **gospoda*,⁸ tudi formalno pluralizirani *nomen collectivum*: **dětb* f kol → **děti* Npl f.⁹

3.1. Psl. kolektiv **dětb*

Ker kolektivna funkcija slovanske pripone *-*tb* (in niti pide. *-*ti-*) ni bila evidentirana oziroma ni znana, je taka funkcija v **dětb* nedvomno sekundarna, nastala pa je lahko šele, ko je samostalnik označeval števno stvarnost, kar otroci/deteta gotovo so.

Miklošič je nakazal, da je za psl. **děteę* in **dětb* treba predpostaviti v slovanskem svetu sicer nepotrjeno izhodiščno tvorbo **dětb*, pomen 'otrok' pa izvedel iz prvotnega *'Säugling', tj. 'dojenec, dojenček' (1886:44). Psl. **děteę* bi bila po tej razlagi tvorba tipa **porseę*, izhodiščno **dětb* pa izvorno izgolski pridevnik na *-*tb* < pide. *-*to-s*. Drugačnega mnenja sta bila Machek 1968:118 in Vaillant 1974:688, ki Miklošičeve razlage nista omenila in zato

⁵ Citirano po SCRJ.

⁶ Po redukciji nastalo iz **džěčća* < **džěčća* (Schuster-Šewc 1983–1984:200).

⁷ Npr. hrv., srb. *braća* nastopa kot pl k *brät*, prim. v Vojvodini *To su sve njenog muža braća i sestre* (RSVG:1, 132).

⁸ Prim. hrv., srb. *zna se da su gospòda svugdje jednaka*, r. *dáme* i *gospodá* itd.

⁹ Podobno že Vaillant 1958:305.

tudi nista komentirala ali zavrnila, v kolektivu **dětv* pa sta prepoznala pide. izglagolsko pripono *-*ti*-, ki tvori *nomina actionis*, tj. glagolska abstrakta tipa **pek^u-ti*- = psl. **pět'v* = sti. *pakti*- = gr. *πέψις*. Machek l.c. pa je še dodal, da je samostalnik kot kolektiv prvotno pomenil 'kojenectvo', tj. 'dojenčad',¹⁰ kar pa etimologije **dětv* ne razloži.

Psl. **dětv* bi bilo, sledeč Miklošiču, možno uvrstiti med številne slovanške ijevске samostalnike, ki so nastajali po vzorcu tipa **zelenv* adj 'viridis' → **zelenv* f 'viriditas', stosl. *zvlv* adj 'zli, slab' → *zvlv* f 'zlo', tj. po besedotvornem vzorcu zamenjave tematskega samoglasnika pridevniške/deležniške podstave s samostalniškim *-*i*- > psl. *-*v*, ki je v praslovanščini še kot močno aktiven vzorec predstavljal pide. dediščino, saj se potrjuje tudi v drugih ide. jezikih, npr. het. *dannatta*- adj 'prazen' → *dannatti*- c 'praznina', stir. *gar* adj 'kratek' → *gair* n 'kratkost', lat. *rauus* adj 'hripav' → *rauis* f 'hripavost'.¹¹ Njegov rezultat so bili izpridevniški abstraktni samostalniki, ki so se lahko konkretizirali, kot je videti tudi v sln. dial. *sěl* f, g *seli* s pomenoma 'setev' in konkretnim 'žito' s popolno formalno paralelo v het. *šēli*- c 'kup zrnja, skladišče zrnja = kašča' (Furlan 1989; ista v Bezljaj ESSJ:III, 225), lahko pa je tak samostalnik postal kolektiv, a le prek konkretizacije pomena. Na to bi lahko kazala slovnična funkcija **dětv*, enak ijevski kolektiv ženskega spola pa se potrjuje tudi ukr. *malv* 'mlade ovce' iz pridevnika **mālv* 'parvus' (Vasmer:II, 563; Furlan 2013:152). Razvoj nomen abstractum → nomen collectivum je mogoče prepoznati tudi pri funkciji slovanške pripone *-*bda*, ki pretežno tvori *nomina abstracta*, a sln. narečno *živālda* 'živali, živina' (Pleteršnik) = dol. *žvā:ūda* 'živina' (Smole 1994:212)¹² iz *živāl* f 'Tier' < psl. **žīualv* je nomen collectivum.

V psl. samostalniku **dětv*¹³ je kolektivna funkcija sekundarna, primarno pa je označeval otroka, ki se je še hranil pri materi. Če je bil samostalnik **dětv* tvorba tipa **zelenv*, je bil pridevniški abstraktum, če tvorba tipa **pek^u-ti*- = psl. **pět'v*, pa glagolski.

¹⁰ Predstavljena sln. pomenska ustreznica za č. *kojenectvo* ni del sln. leksikona in je bila ustvarjena posebej za to priliko, da ponazori pomen kolektiva iz samostalnika 'dojenček, dojenec'.

¹¹ Prim. Vaillant 1974:23 s.; Schindler 1980:390.

¹² Po podatkih iz Pleteršnikovega slovarja naj bi bila beseda potrjena v Cigaleto-
vem in Janežičevem slovarju, v Metelkovi slovnici iz leta 1825, bila pa naj bi tudi zna-
na na Dolenjskem. Medtem ko je preverjanje zadnja dva vira potrdilo (prim. pri Metel-
ku 1825:50 predstavljeno kot *žvālda* 'Thiere, Geflügel'), te besede v Cigaleto-
vem in Janežičevem slovarju ni bilo mogoče najti, jo pa potrjuje Murkov slovensko-nemški slo-
var: *shivāljda* (poleg *shivāljina*) 'die Thiere, das Geflügel' (Murko 1833:654) s hiperko-
rigiranim prvotnim *-l*.

¹³ Naglasne razmere v tvorjenki **dětvca* kažejo, da ni bil ap A, ampak C, prim. Dybo 1981:148.

Če je bil psl. **dětb* pridevniški abstraktum in če se upošteva, da so izglagolski pridevniki na *-*to*- glede na prehodnost glagola aktivni ali pasivni (prim. **stH₂-tó*- = sti. *sthitá*- 'stoječ' = gr. *στατός* 'isto'; **mr_o-tó*- = sti. *mr_otá*- 'mrtev' = gr. *βροτός* 'umrljiv', tj. 'tak, ki bo mrtev') in pasivno funkcijo potrjuje sti. ved. *dhītá*- 'gesogen', se je iz 'sesajoč' in *'sesan' po konkretizaciji lahko razvil pomen, ustrezen za označevanje sesajočih otrok ali pa stvarnosti, ki je sesana, torej taka, za katero je značilno, da doji. Če je bil glagolski abstraktum, bi bilo treba izhajati iz pomena 'sesanje', ki je po konkretizaciji lahko označeval rezultat glagolskega dejanja, kar bi lahko bil tudi otrok po aktu sesanja, kar z drugega zornega kota pomeni nahranjenega, dojenega otroka. Tudi glagolska abstrakta lahko po konkretizaciji pridobijo funkcijo kolektiva, kot je razvidno iz csl. *znanije* 'znanci', *roždenije* 'sorodstvo', sln. *žaganje* 'drobni delci lesa, ki se odrezujejo pri žaganju'.¹⁴

Jasno razpoznavnih in odločilnih znakov, ki bi že v slovanskem sistemu dopuščali odgovor na vprašanje, ali je imel glede besedotvornega nastanka psl. **dětb* prav Miklošič ali pa sta imela prav Machek in Vaillant, ni. Tehnico na eno ali drugo stran bi zato lahko nagnil izvenslovanski comparandum.

3.2. Psl. **dětb* : lat. *fētus* : het. *tēta*-

V drugi ide. leksiki s pide. korenem **d^heH₁(-i)*- so nominalne tvorbe z dentalno pripono redke, vse pa vsebujejo le pripono *-*to*- in nikoli *-*ti*-, znakov, ki bi zahtevali rekonstrukcijo pripone *-*t*- tipa **neg^h-t*-, **teH₂-t*-, pa ni.

Ob ničtostenjskem sti. *dhītá*- 'gesogen' se v to pide. besedno družino uvrščata lat. *fētus* 'brej, noseč, oplojen' s *fēta* 'žival ženskega spola, ki je ravnokar skotila/povrgla mladiča'¹⁵ in het. *tēta*- n 'prsi, dojka' s kluv. *titan*- n 'isto' in lik. *tideimi*- c 'sin'.¹⁶

Za lat. *fēta* se kot najstarejši izpričani pomen ugotavlja 'having given birth' (de Vaan 2008:217), ki pa je s to besedno družino povezljiv le, če se je razvil iz prvotnega *'doječa' → *'doječa (žival), ki je ravnokar povrgla' → 'žival, ki je ravnokar povrgla'. Pomen 'doječa' pa ni nujno primaren, ampak interpretiran iz pasivnega 'sesana'.

¹⁴ Več o tem Furlan 2010:36 s.

¹⁵ Eksplicitno je na povezanost lat. *fētus* s psl. **děte* in **dětb* opozoril Derksen 2008:105.

¹⁶ To anatolsko gradivo je v besedno družino pide. korena **d^heH₁(i)*- uvrstil Kloek horst, ki drugih ide. nominalnih tvorb z dentalno pripono ne omenja in ne izpostavlja (2008:875 s.).

Povezanost s pīde. korenem **d^heH₁(-i)*- hetitskega *tēta*- n 'prsi, dojka' je precej bolj zanesljiva, ker zahteva manj rekonstrukcij pomenskih stopenj. Enak pomen se namreč potrjuje v korensko sorodnem gr. *θηλή* 'materine prsi, prsna bradavica', internoanatolsko gradivo pa ne dopušča rekonstrukcije enakega korenkega vokalizma, kot ga ima lat. *fētus* (<**d^heH₁-to-s*), če sploh spada v to pīde. besedno družino.

3.3. Vprašanje izvornega pīde. vokalizma v psl. **děte* in **dětv*

Izvor korenkega vokalizma v psl. **děte* in **dětv* je dvoumen zaradi jata **-ě-*, ki je lahko odraz več kot ene pīde. predloge. Na to niso opozarjali le starejši avtorji, ki so nihali med jatom iz **-eH₁-* (v predlaringalni dikciji **-ē-*) ali iz diftonga **-oi-* (Berneker:196)¹⁷ ali celo **-ai-* (Pokorny:242), ampak se dilema odraža tudi v novejši etimološki literaturi, ko se zelo redko eksplicitno razloži njegov izvor¹⁸ in se raje omenja kar pīde. koren, ali **d^heH₁-*, kar implicira, da je **-ě-* iz **-eH₁-* (npr. Derksen 2008:105), ali pa **d^heH₁i-* (npr. ESJS:3, 131) ali **d^heH₁(i)-* (ERHJ:I, 164), kar glede izvora jata ni nič povedno. Avtorje, ki so opozorili na možnost diftongičnega izvora jata **-ě-* < **-oi-*, je k takemu izvoru morda napeljeval vokalizem splošno slov. kavzativa **dojiti*, ki bi kot dominanten člen tudi še v zgodnjem, nemonoftongičnem praslovanskem obdobju lahko vplival na vokalizem obeh samostalnikov. Možnost, da bi bilo **děte* ali **dětv* tvorjeno iz kavzativnega glagola, je seveda treba izključiti.

V prid izvajanju jata **-ě-* iz **-eH₁-* bi za oba samostalnika morda lahko govorilo arealno in sorodstveno bližnje baltsko gradivo z refleksom iz pīde. **-eH₁-* v nominalnih tvorbah (prim. let. *dēls* 'sin', lit. *dėlė* 'pijavka', let. *dēle* 'isto') in verbalnih (prim. let. *dēt dēju* 'sesati'). Toda let. *dīle* 'tele ali jagnje, ki še sesa' in *dīlīt* 'dojiti' z baltskim dolгим **-ī-* < pīde. **-iH₁-* kaže, da gradivo tako kot v jezikih drugih ide. skupin (npr. v sti. in lat.) potrjuje tudi podaljšano varianto **d^heH₁i-*.

3.3.1. Psl. **ditv* : **dětv*?

Vsi vzhodnoslovanski jeziki za razliko od drugih slovanskih v korenkem vokalizmu tvorjenke na **-et-* kažejo na ijevski samoglasnik, medtem ko ima pluralizirani kolektiv vedno odraz jata **-ě-*, prim. r. *ditjá*, g *ditjáti*, toda pl *děti* in dial. *dětja*, br. *dzicjá*, g *dzicjáci*, toda pl *dzéci*, ukr. *dytjá*, g *dytjáty*, toda pl *dítty*, r. csl. *ditjà*, *dětjà*, g *ditjati*, str. *ditę* ob *děte*.¹⁹ Medtem

¹⁷ Bezljaj je, sledeč Mikkoli, jat izvajal iz diftonga **-oi-* (ESSJ:I, 98). Enako tudi Trubačev 1959:38.

¹⁸ Snój brez zadržkov izvaja iz **d^heH₁-ti-* (2016:134).

¹⁹ Verjetno bi bilo med to gradivo treba priključiti tudi dl. *žíše* ob *zéše*.

ko je v razmerju **dite* (r., ukr., br., str.) : **děte* (drugi slov. jeziki) Rozwadowski korenski vokalizem prvega člena imel za primarnega in zato pododovanega ter istega izvora kot npr. v sti. *dhītá*- in let. *dīle*, drugi z jatom pa naj bi predstavljal monoftong iz pide. **oi* (1895:154 op. 1), ki ga odraža tudi kavzativ **dojīti*, je Fortunatov taki razlagi nasprotoval in menil, da je korenski vokalizem **dite* za razliko od korenskega vokalizma v **děte* mlad interno vzhodnoslovanski, ker naj bi nastal po vokalni asimilaciji v tvorbah tipa **dētina* → **ditina* in se nato razširil v samostalniki na *-*ēt*-: psl. **děte* → vzhodno slov. **dite* (1900:50 op. 1). Razlaga Fortunatova o mladem, sekundarnem nastanku vokalizma v vzhodno slov. samostalnikih tipa r. *ditjá* je še danes v splošni veljavi,²⁰ čeprav ta pozicijsko spodbujena asimilacija ni bila argumentirana z enakimi primeri v drugih besednih družinah. Ob razlagi o asimilativnem nastanku -*i*- preseneča, da vse vzhodnoslovanske tvorbe s pripono -*ina* ijevskega vokalizma ne potrjujejo, čeprav je bila prav ta tvorba uporabljena za razlago o sekundarnem nastanku vzhodno slov. **dite*, prim. r. *dētina* 'fantè, korenjak', dial. *detína* 'isto', *dētina* 'otročad', toda ukr. *dytýna* 'otrok'.

3.4. Praanatolsko **tēdo*- > hetitsko *tēta*- = klinopisnoluvijsko *tīta(n)*-

Hetitski samostalnik srednjega spola *tēta*- označuje materine prsi (*i-it ki-ma-az te-e-da ši-iš-ta* 'pojdi! To pa si na prsi vtisnil') in tudi dojko (GÜB-la-an *ti-e-ta-aš-še-it* 'njena desna dojka'). Ob ejevskem vokalizmu se pojavlja tudi ijevski (*na-a-ú-i-ma-za an-na-aš ti-i-ta-an hu-u-da-a-a[k] a-uš-zi* 'nenadoma pa se materinih prsi ne vidi več'), kar pa je izposojenka iz kluv. *tītan-n* '(ženske) prsi, sesek (pri živalih)', prim. DLsg *tītani* (Starke 1990:229 op. 773). Sorodno lik. *tideimeli-* 'sin' je tvorjenka iz denominativnega glagola **tidei-* (Kloekhorst 2008:876) in z zaporedjem **tide-* kaže na tematski izhodiščni člen anatolske besedne družine, tudi zato je anatolska nazalna osnova sekundarna.²¹

Medtem ko so avtorji, najverjetneje zaradi zaporedja dveh dentalnih konzontanov, het. in kluv. besedi prvotno imeli za ekspresivni besedi in zato opozarjali na podobno glaseče se besede v različnih ide. jezikih kot

²⁰ Prim. Vasmer: I,516; Trubačev 1959:36; ESUM:2, 79. Svoji razlagi o primarnem ijevskem vokalizmu se je odrekel sam Rozwadowski in razlago Fortunatova podkrepil z lastnim primerom, tj. z r. *snigírʹb* 'Loxia pyrrhula', ukr. *snýhyr* 'Gimpel oder Blutfink, Fringilla pyrrhula' (1909:111 s.) za prvotno **sněgyrʹb* poleg **sněgurʹb*.

²¹ Enako je sekundarna tudi psl. osnova na *-*ēt*- **děte*, g **dětete*. Izhodiščno so bile psl. osnove na *-*ēt*- nazalne, kot kažejo številni slovanski primeri tipa **tele*, g **telete*, ob katerih posamezni slov. jeziki kažejo še na izpeljavo iz nazalne osnove, prim. r. *telě-nok* 'tele', *detěnyš* 'mladič živali'. Tvorjenost denominalne nazalne osnove, ki jo potrjuje anatolsko in slovansko gradivo, je seveda paralelna.

npr. n. Zitze (Friedrich), lat. *dida* (Čop),²² se je kasneje obravnava izvora osredotočila na povezavo s pīde. korenem *d^heH₁(i)- ‘sesati (materino mleko),’²³ ki jo je formalno najbolj natančno razložil Kloekhorst 2008:875 ss. Ob upoštevanju značilnosti likijskega fonetičnega razvoja, kjer se pīde. zaporedje *-eH₁- v odprtem zlogu realizira kot ajevski vokal (prim. *tadi* 3sg prez ‘položi, postavi’ < *d^héH₁-ti), je het. *tēta*-, kluv. *tītan*- in lik. *tideimeli*- izvajal iz pīde. tvorbe *d^héH₁i-to-²⁴ jo pomensko razložil z ‘that what is suckled’, njen denominativ *d^héH₁i-to-je- > pluv. *tidoji- > lik. *tidei- pa je bil podlaga za lik. *tideimeli*-.²⁵ Naglasno mesto na korenskem delu tvorbe upravičuje anatolski leniran medvokalni dental: pīde. *d^héH₁i-to- > panat. *tēdo- > het. *tēta*-, kluv. *tita(n)*-, lik. *tide(imeli)*- ‘sin’. Ker je pīde. *d^héH₁i-to- s pridevniško pripono *-to- v anatolščini samostalnik, je bila izvor no pīde. pridevniška tvorba substantivizirana z naglasnim umikom tipa λευκός → λεῦκος.

3.5. Pīde. *d^hH₁i-tó- → *d^heH₁i-tó- : *d^héH₁i-to-: sti. *dhítá*- : panat. *tēdo-

Najstarejša plast pīde. izglagolskih pridevnikov na *-to- se potrjuje z ničto stopnjo glagolske osnove, ki jo v tej besedni družini izkazuje sti. *dhítá*- < *d^hH₁i-tó-²⁶ ← *d^heH₁i-. Ob tem se postavlja vprašanje, zakaj anatolsko gradivo kaže na polnostopenjski vokalizem. Ni znakov, da bi se prvotni ničtostopenjski pridevnik *d^hH₁i-tó- po analogiji z glagolsko osnovo preoblikoval v polnostopenjskega *d^heH₁i-tó-.²⁷ Formalno razmerje med sti. *dhítá*- in panat. *tēdo- je popolnoma, z naglasnim mestom vred enako razmerju med sti. *jātá*- ‘rojen’ in pgerm. *kinpa- n ‘otrok’, v katerem

²² Podroben pregled tovrstnih mnenj podaja Tischler:III, 345.

²³ Npr. Bomhard že leta 1976 (citirano po Tischlerju:III, 345), kasneje Eichner 1980:160.

²⁴ Variantno *d^héH₁-to- za izhodišče ne more priti v poštev zaradi likijščine. Anatolskega gradiva z izglagolsko pīde. pripono *-to- je izredno malo (Oettinger 1986:23), zato so njene identifikacije izjemno pomembne.

²⁵ Pomen ‘sin’ izvornega participa (prim. kluv. -mma- v *kīšamma/i*- ‘česan’ ← *kīša*- ‘česati’; Starke 1990:62) je izvedljiv iz pasivnega *‘dojen’, zato bi bilo podstavnemu denominativnemu glagolu *tidei- treba predpostaviti pomen *‘dojiti’ ← *‘dajati’ *tēdo-, tj. dojko = dojiti’.

²⁶ Sti. dolg vokal kaže na premet laringala. Podaljšanje korenskega vokalizma se je zato moralo realizirati pred tem pojavom.

²⁷ Usklajevanje izglagolsko tvorjenih členov besedne družine s formalno spremembo glagola oziroma njegove osnove ipd. je pogosto. Tako se je npr. psl. nedoločnik *sēt’i ‘secare’ posodobil v *sēkati na podlagi dominirajoče prezentove osnove *sēkaje-, het. nedoločnik *appanna* je dobil posodobljeno varianto *eppuuanzi*, ker so se v prvotni paradigmi *ep-lap(p)*- »s prevojem« začele po analogiji tvoriti glagolske oblike za 1. in 2. osebo množine z osnovo *ep*-, kar je spodbudilo jezikovni občutek, da to ni več glagol »s prevojem« in da je zato zanj ustrezen nedoločnik na -*uanzi*.

je polnostopenjskost tvorbe posledica podaljšanja vokalizma podstavne-
ga pridevnika,²⁸ njena baritoniranost pa ne more biti del besedotvornega
vzorca izpridevniške podaljšave,²⁹ kot se pri primerih tipa pgerm. *kinBa-
n 'otrok' navadno sklepa,³⁰ ampak je akcentski umik bolj verjetno znak
substantivizacije³¹ (Furlan 2008:10 op. 15). Pridevniki s podaljšanim ko-
renskim vokalizmom v funkciji 'tak, ki je v zvezi z lastnostjo, ki jo izra-
ža podstavni pridevnik'³² so v pomenskem oziru v stari indijščini še raz-
lični, prim. *lauhitiká-* 'rdečkasto svetlikajoč' ← *lôhita-* 'rdeč' (Wackernagel
1987:428), v baltoslovanskem gradivu pa se pridevniške predloge s po-
daljšanim vokalizmom praviloma ohranjajo kot ajevski samostalniki, npr.
*lúda f ← adj ap C *lúdv, njihova prvotna pomenska razlika pa je le spora-
dično razpoznavna (Furlan 2003).

Če se upošteva popolno identičnost besedotvornega razmerja

sti. <i>jātá-</i>	:	pgerm. * <i>kinBa-</i>
sti. <i>dhītá-</i>	:	panat. * <i>tédo-</i>

in tudi pomenski razvoj 'rojen' → 'otrok', tj. 'to, kar je rojeno', in se vzorec

²⁸ Ker je termin vrddhi rezerviran za podaljšanje vokalizma podstavnega sa-
mostalnika, Bammesberger 1990:92 ss. meni, da za to razmerje oznaka vrddhi ni pri-
merna oziroma da je razlaga za vrddhijem »durchaus zweifelhaft« (prim. tudi Schaff-
ner 2001:334 s., ki uporablja oznako »e-Infigierung«). Sama sem za podaljšanje ko-
renskega vokalizma podstavnih pridevnikov (na pretežno baltoslovanskem gradi-
vu, a tudi drugem) uporabila izraz podaljšanje (Furlan 2003). Schindler (citirano po
Mayrhoferju:II, 270) je uporabil oznako izpridevniški vrddhi, ko je enako formalno
razmerje predpostavil pri nastanku pide. dial. dendronimov *b^hérH₁g'-eH, f 'breza'
= psl. *bérza 'isto' = let. bęrza = stvn. birka = stnord. bjork = stagl. berc in *b^hérH₁g'-o-s m
'breza' = psl. *bérzv 'isto' = lit. bėrzas = let. bęrzs iz pide. dial. adj *b^hrH₁g'-ó- 'bleščec, si-
joč = bel'; ta se ničto substantiviziran ohranja v sti. bhūrjā- (Furlan 2008:9 ss.).

²⁹ Če je podaljšanje korenskega vokalizma povezano z akcentskim premikom, se
vedno realizira le progresivno, tj. proti desni, praviloma na tematski vokal, in nikoli
regresivno, tj. proti levi, prim. sti. *lauhitiká-* ← *lôhita-* (Wackernagel 1987:428).

³⁰ Tako je mogoče sklepati iz Mayrhoferjeve ubeseditve Schindlerjeve razlage
(Mayrhofer:II, 270). Enako sta podaljšanje korenskega vokalizma podstavne-
ga pridevnika in baritoniranost samostalnika razložena kot posledica enega in ne dveh be-
sedotvornih vzorcev pri Bammesberger 1990:34 s., Schaffner 2001:334 s. Tako tudi že
Eichner 1973:93 op. 46 »die Hochstufe in *māto- kann (wie bei mārta-, Kind) mit der
substantivischen Geltung des Wortes zusammenhängen«. Prim. tudi NIL:152. Dru-
gače Nussbaum, ki v podaljšanju korenskega vokalizma podstavne-
ga baritoniranega pridevnika in akcentskem umiku (kot formalnem znaku substantivizacije) vidi dva
besedotvorna procesa (2017:248).

³¹ Germansko gradivo z variantnima pgerm. *kinBa- in *kinda- (Kroonen 2013:288)
lahko potrjuje, da je ob ničti substantivizaciji (pgerm. *kinda-) znak substantivizacije
prav naglasni umik (pgerm. *kinBa-).

³² Opredelitev Furlan 2003:23.

aplicira na razmerje sti. *dhītá-* : panat. **tédo-*, se je anatolski pomeni samostalnika srednjega spola razvil iz prvotnega **to*, kar je sesano'.

3.6. Psl. **děte* in **dětv* v luči eksterne evidence

V luči eksterne evidence se psl. **děte* in **dětv* kaže formalno in pomen-sko najbližja tvorba panat. **tédo-* **to*, kar je sesano'. Pomembna formalna ovira pri tem povezovanju predstavlja slovanski korenski vokalizem, a le, če se vztraja pri standardni razlagi o prvotnem jatu **ě* in sekundarnosti zahodnoslovanskega *i*. Če pa se za primarni psl. korenski vokal prepozna **i*, ki se je pod vplivom psl. kavzativa **dojiti* preoblikoval v jat **ě*, in se vzhodnoslovansko gradivo s korenskim *-i-* ovrednoti kot primarno in zato v slovanskem svetu kot arhaizem, je mogoče ugotavljati, da sta panat. **tédo-* in psl. **děte*/*dětv* kot prvotna verbalna adjektiva na **-to-* rezultat istih, in sicer ne enega, ampak dveh pide. besedotvornih procesov iz pide. korena **d^heH₁-i-* 'sesati', na prvi stopnji razvoja pa je bil udeleženo tudi sti. *dhītá-*. Ničtostopenjski verbalni adjektiv na **-to-* **d^hH₁i-tó-*³³ je bil podstava za nastanek pridevnika s podaljšanjem korenskega vokalizma **d^heH₁i-tó-* **tak*, ki v zvezi z lastnostjo sesan'. Na razvojni stopnji **d^heH₁i-tó-* **tak*, ki je v zvezi z lastnostjo sesan' se je skupni razvoj verjetno prekinil, saj je le v panat. **tédo-* mogoče enoumno prepoznati akcentski umik v funkciji substantivizacije, v slovanskem gradivu pa ne.

Psl. **ditě* → **děť* z naglasnimi razmerami (prim. gradivo zgoraj) kaže-ta na tvorjenost iz oksitonirane predloge³⁴ **dei-tó-* < pide. **d^heH₁i-tó-*, ki je bila verjetno še pridevniška, iz nje pa je na eni strani po substantivizirajočem vzorcu tipa **zelenb* adj → subst **zelenb* nastal ijevski samostalnik **ditb* → **dětv*, na drugi pa po substantivizirajočem vzorcu tipa **moldb* adj → subst **moldę* samostalnik **dite* → **děť*. Če bi bil korenski vokalizem **děte* primaren in bi odražal pide. zaporedje **-eH₁-*, bi pričakovali, da bi bila psl. tvorjenka podedovane predloge ap A ***děte*.³⁵

³³ Po interpretativnem vzorcu leidenskega tipa bi se taka pide. predloga, ki se posredno ohranja v sti. *dhītá-* (premet laringala), v psl. glasila **ditb* (prim. o razlogih za dvom o tem Furlan 2016:129 z op. 253), posledično pa povezovanje slovanskega gradiva s het. *tēta-* fonetično ne bi bilo potrebno oziroma možno. Slovansko-anatolske paralele sicer niso številne, a so zato toliko bolj dragocene, kot ne nazadnje priča že zgoraj omenjena, a v indoevropistiki spregledana sln. *sěl f*, *g seli* 'setev; žito' = psl. **sěl^b* = panat. **séli-* = het. *šēli-* c 'kup zrnja, skladišče zrnja = kašča' (Furlan 1989).

³⁴ Prim. Dybo 1981:142.

³⁵ Tudi drugo slovansko gradivo, ki se povezuje s to besedno družino, potrjuje jat **ě* v korenskem vokalu. Vanjo se vključuje **děya* z **děyica* z večinskim pomenom 'virgo', pri čemer je samostalnik **děya* akcentsko varianten **děyca* (večinsko) in **děyǫǫ* (redko), pri **děyica* pa je ravno obratno, saj je večinska akcentuacija **děyǫca*, **děyica* pa redka (prim. gradivo v ESSJa:5, 17 s.; SP:3, 175 s., 182 s.; Derksen 2008:105). Derksen

Anatolsko gradivo lepo potrjuje ohranjanje s pīde. korenem **d^heH₁i-* določenega séma 'sesati, sesan', leksikalni pomen 'dete, otrok' slovanskega gradiva pa s tem sémom neposredno ni povezljiv.

Iz slovnično preoblikovanih pomenov *'tak/tako, ki je sesan/sesano' (adj) oziroma *'to, kar je sesano' (subst), ki so bili ustvarjenih na podlagi vseh treh besedotvornih vzorcev (tj. ničtostopenjski verbalni adjektiv, podaljšave korenskega vokalizma, substantivizacija z akcentskim umikom) slovanskega pomena 'dete, otrok' namreč ni mogoče izvesti. Zato je toliko bolj verjetno, da je na spremembo pomena 'sesan' → 'dojen' vplival psl. kavzativ **dojiti*. Glagolski in zato dominanten člen slov. besedne družine je, kot vse kaže, tudi formalno vplival,³⁶ da je verjetno še na stopnji privedniške podstave za tvorbo samostalnika na *-*ēt-*, tj. iz psl. **dítv* nastalo **dětv*. Obe varianti pa sta bili udeleženi vsaj še pri tvorbi samostalnika na *-*ēt-*, postopno pa je novejša začela izpodrivati starejšo, ki se je v tvorjenki *-*ēt-* kot vzhodnoslovanski arhaizem ohranila do današnjih dni.

Shema razvoja iz pīde. **d^heH₁i-* 'sesati' + *-*tó-* do psl. **děť* in het. *tēta*-

I Skupni razvoj

1 Verbalni adjektiv **d^hH₁i-tó-* 'sesan' (sti. *dhítá-*).

2 Podaljšanje korenskega vokalizma **d^heH₁i-tó-* 'tak, ki je v zvezi z lastnostjo sesan'.

II Paralelni razvoj

3a Substantivizacija z akcentskim umikom **d^heH₁i-to-* 'to, kar je sesano' > panat. **tědo-* > het. *tēta*- n 'prsi, dojka'.

l.c. za psl. **děya* rekonstruira ap A, odstopanja pa, sledeč starejšim avtorjem, razlaga z mlajšimi tvorjenkami (npr. hrv., srb. *djéva* kot hipokoristik iz *djěvōjka*), čeprav psl. **děyica* ap A podstavnega samostalnika ne potrjuje. Če bi se v psl. **děya* ohranjal pīde. koren **d^heH₁-*, bi pričakovali psl. ap A, če pa ojevsko stopnjo pīde. **d^heH₁i-*, kot se predpostavlja v ESSJa:5, 18 (psl. kavzativ?), pričakujemo psl. **děyā*, njegovo tvorjenko na *-*ica* pa **děyica*. Že iz teh akcentskih variantnosti je razvidno, da je na korenski vokalizem tudi tega samostalnika, najverjetneje prvotne ap A, moral vplivati psl. kavzativ **dojiti*. Pripadnost sln.-hrv. *dekla* 'puella' (< *-*ě-*) in *deček* 'puer' (sln. *děček*, g -*čka*, hrv. kajk. *deč'čk*) k tej besedni družini, ki se predpostavlja od Miklošiča 1886:44 oziroma Breznika 1916:208 dalje pa kljub številnim poskusom izvajanja celo iz samostalnika **děte* (prim. Ramovš 1924:210; Skok:I, 402 s.; Bezlaj ESSJ:I, 97, 98; Snoj 2016:219 s. (tu poskus izvajanja iz hipokoristika **děko* ← **děť*); ERHJ:I, 172), ni zanesljiva v akcentsko-besedotvornem oziru in vse kaže, da bi bilo pri teh dveh sln.-hrv. leksemih treba iskati drugačno korensko povezavo, morda celo s pīde. dial. **d^heH₁-k-* 'delati'.

³⁶ Podobno ima sekundaren, analoški po glagolski osnovi **sěje-* (< pīde. dial. **seH₁-ie-*) vokalizem tudi psl. **sīto* 'cribrum' = lit. *sietas*, prvotnejšega pa hapaks legomenon v stč. *sieto* 'isto' < psl. **sěto* (Furlan v Bezlaj ESSJ:III, 239; Furlan 2016:129 op. 253).

3b Pide. dial. **d^heH₁i-tó-* 'tak, ki je sesan' > psl. **dítv* 'isto' →^{VPLIV}
*^{DOITI} **dítv/dětv* 'tak, ki je dojen'.

3c Substantivizacija **dítv/dětv* 'dojenec = dete' in **ditě/dětě* 'dojenec
= dete'.

4. Za zaključek

Eksterna evidenca, in sicer pide. **d^heH₁i-to-* > panat. **tédo-* > het. *tēta-* n
'prsi, dojka' < **to*, kar je sesano', nakazuje, da v slov. razmerju **děte* (za-
hodno, južno) : **dite* (vzhodno) člen **dite* izkazuje prvotni korenski voka-
lizem, medtem ko ima **děte* sekundarnega, analoškega po psl. kavzativu
**dožiti*, ki je tudi povzročil, da je bil sém 'sesan' nadomeščen z 'dojiti, do-
jen'.

Psl. **děte/dite* in **dětv* sta izvorno substantivizirana adjektiva.

Polnostopenjski vokalizem panat. **tédo-* in izhodiščno psl. **dítv* iz ničto-
stopenjskega pide. **d^hH₁i-tó-* 'sesan' (prim. sti. *dhítá-*) je posledica podalj-
šanja korenskega vokalizma.

Viri in literatura

- Bajzek Lukač, Marija. 2009. *Slovar Gornjega Senika A–L* (= Zora 66). Mari-
bor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti,
Filozofska fakulteta.
- Bammesberger, Alfred. 1990. *Die Morphologie des urgermanischen Nomens*.
Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Berneker, Erich. 1908–1913. *Slavisches etymologisches Wörterbuch. Erster
Band*. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- ESSJ = Bezljaj, France. 1976–2007. *Etimološki slovar slovenskega jezika I: A–J*
(1976); *II: K–O* (1982); *III: P–S* (1995), dopolnila in uredila Marko Snoj,
Metka Furlan; *IV: Š–Ž* (2005), avtorji gesel France Bezljaj, Marko Snoj,
Metka Furlan, uredila Marko Snoj, Metka Furlan, *V: Kazala* (2007). Lju-
bljana: Mladinska knjiga, Založba ZRC.
- De Vaan, Michiel. 2008. *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic
Languages*. Leiden – Boston: Brill.
- Derksen, Rick. 2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*.
Leiden – Boston: Brill.
- Dybo, Vladimir A. 1981. *Slavjanskaja akcentologija*. Moskva: Izdatel'stvo
Nauka.
- Eichner, Heiner. 1973. Die Etymologie von heth. mehur. *Münchener Studi-
en zur Sprachwissenschaft*, 31, 53–107.

- Eichner, Heiner. 1980. Phonetik und Lautgesetze des Hethitischen – Weg zur Entschlüsselung. *Lautgeschichte und Etymologie. Akten der VI. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft Wien, 24. – 29. September 1978.* Hrsg. Mayrhofer, Manfred; Peters, Martin; Pfeiffer, Oskar E. Wiesbaden: Reichert, 120–165.
- ERHJ = Matasović, Ranko i dr. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika: 1. svezak A–Nj.* 2016. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ESJS = *Etymologický slovník jazyka staroslovenského I.* 1989. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- ÈSSJa = *Ètimologičeskij slovar' slavjanskijazykov I.* 1974. Moskva: Izdatel'stvo Nauka.
- ESUM = *Etymologičnyj slovnyk ukrajins'koji movy I.* 1982. Kyjiv: Naukova dumka.
- Fortunatov, Philipp. 1900. Über die schwache stufe der uridg. ‚ā'-vocale. *Zeitschrift für vergleichende sprachforschung*, 36, 38–54.
- Furlan, Metka. 1989. O slovanskem *sēlb in hetitskem šeli- -slovansko-hetitski izoleksi? *Slavistična revija*, 37/1–3, 143–149.
- Furlan, Metka. 2003. Podaljšava – praslovanski izpridevniški besedotvorni vzorec. *Slavistična revija*, 51, 13–26.
- Furlan, Metka. 2008. Interna in eksterna rekonstrukcija v slovanski etimologiji. *Slavistična revija*, 56/2, 3–16.
- Furlan, Metka. 2010. Posebna tvorba kolektivnih samostalnikov na -ajne v cerkljanskem narečju. *Jezikoslovni zapiski*, 16/2, 35–43.
- Furlan, Metka. 2016. *Prispevki k slovenski in slovanski etimologiji.* Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Kloekhorst, Alwin. 2008. *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon.* Leiden: Brill.
- Kroonen, Guus. 2013. *Etymological Dictionary of Proto-Germanic.* Leiden – Boston: Brill.
- LIV = *Lexikon der indogermanischen Verben: Die Wurzeln und ihre Primärstammbildungen.* 2001. Unter Leitung von Helmut Rix. Zweite, erweiterte und verbesserte Auflage bearbeitet von Martin Kümmel und Helmut Rix. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.
- Machek, Václav. 1968. *Etymologický slovník jazyka českého. Druhé, opravené a doplněné vydání.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Mayrhofer, Manfred. 1986–2001. *Etymologisches Wörterbuch der Altindoirischen I–III.* Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter.
- Metelko, Franc Serafin. 1825. *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen: nach dem Lehrgebäude der böhm. Sprache des Hrn. Abbé Dobrowsky.* Laibach: Gedrückt bey Leopold Eger, Gubernialbuchdrucker.

- Miklošič, Franz. 1886. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien: Wilhelm Braumüller.
- Murko, Anton Janez. 1833. *Slovensko-nemški in nemško-slovenski ročni besednik. Kakor se slovenščina govori na Štajerskim, Koroškim, Krajniskim in v zahodnih straneh na Vogerskem. Slovensko-nemški Del*. V Gradci: V zalogi in na prodaj per Franci Ferstli.
- NIL = Wodtko, Dagmar S.; Irslinger, Britta Sofie; Carolin Schneider. 2008. *Nomina im indogermanischen Lexikon*. Heidelberg: C. Winter Verlag.
- Nussbaum, Alan J. 2017. Agentive and Other Derivatives of »τόμος-Type« Nouns. Ed. Le Feuvre, Claire; Petit, Daniel; Georges-Jean Pinault. *Verbal Adjectives and Participles in Indo-European Languages / Adjectifs verbaux et participes dans les langues indo-européennes. Proceedings of the conference of the Society for Indo-European Studies (Indogermanische Gesellschaft), Paris, 24th to 26th September 2014*. Bremen: Hempen Verlag, 233–266.
- Oettinger, Norbert. 1986. „Indo-Hittite“-Hypothese und Wortbildung. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck.
- Pleteršnik, Maks. 1894.–1895./2006. *Slovensko-nemški slovar*. (elektronska izdaja iz leta 2006). Ur. Furlan, Metka; Dobrovoljc, Helena; Helena Jazbec. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Pokorny, Julius. 1959. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. I. Band. Bern – München: Francke Verlag.
- Rozwadowski, Jan. 1895. Das angebliche idg. präsens *si-zd-ō. *Beiträge zur Kunde der indogermanischen sprachen*, 21, 147–159.
- Rozwadowski, Jan. 1909. Slavisches etymologisches Wörterbuch von Dr. Erich Berneker, Lieferung 1–3, S. 1–240. Heidelberg 1908 (1909). *Rocznik slawystyczny*, II, 71–112.
- RSVG = *Rečnik srpskih govora Vojvodine 1–10*. 2000–2010. Ur. Petrović, Dragoljub i dr. Novi Sad: Matica srpska.
- Schaffner, Stefan. 2001. *Das Vernersche Gesetz und der innerparadigmatische grammatische Wechsel des Urgermanischen im Nominalbereich*. Innsbruck: Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck.
- Schindler, Jochem. 1980. Zur Herkunft der altindischen *cvi*-Bildungen. Hrsg. Mayrhofer, Manfred; Peters, Martin; Pfeiffer, Oskar E. *Lautgeschichte und Etymologie. Akten der VI. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft Wien, 24. – 29. September 1978*. Wiesbaden: Reichert, 386–393.
- SCRJ = *Slovar' cerkovnoslavjanskogo i russkogo jazyka, sostavlennyj vtorym otdeleniem Imperatorskoj akademii nauk I–II*. 1847./2001. Reprintnoe izdanie. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo Universiteta.
- Schuster-Šewc, Heinz. *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache 1–5*. 1983–1996. Bautzen: VER Domowina-Verlag.

- Smole, Vera. 1994. *Oblikoglasje in oblikoslovje šentruperskega govora*. Doktor-
sko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Snoj, Marko. 2016. *Slovenski etimološki slovar. Tretja izdaja*. Ljubljana: Založ-
ba ZRC.
- SP = *Słownik prasłowiański I–*. 1974. Wrocław – Warszawa – Kraków –
Gdańsk: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V*. 1970–1991. Ljubljana: Držav-
na založba Slovenije.
- Starke, Frank. 1990. *Untersuchung zur Stammbildung des keilschrift-luw-
ischen Nomens*. Wiesbaden: O. Harrassowitz.
- Tischler, Johann. 1977–2016. *Hethitisches etymologisches Glossar I–IV*.
Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck.
- Trubačev, Oleg N. 1959. *Istorija slavjanskih terminov rodstva*. Moskva:
Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR.
- Vaillant, André. 1958. *Grammaire comparée des langues slaves II: Morphologie*.
Lyon – Paris: IAC.
- Vaillant, André. 1974. *Grammaire comparée des langues slaves IV: La Formati-
on des noms*. Paris: Éditions Klincksieck.
- Vasmer, Max. 2008–2012. *Russisches etymologisches Wörterbuch I–III*. Hei-
delberg: C. Winter Verlag.
- Wackernagel, Jacob. 1987. *Altindische Grammatik. Band II, 2: Die Nomi-
nalsuffixe. Unveränderter Nachdruck der ersten Auflage 1954*. Göttingen:
Vandenhoeck & Ruprecht.

Proto-Slavic **děte*/*dětv* and Hittite *tēta*-

Abstract

The external comparative evidence, namely the PIE **d^héH₁i-to-* > Proto-Anatolian **tédo-* > Hittite *tēta-* n 'breast, teat' < *'that what is suckled' indicates that in the Slavic relation **děte* (western, southern) : **ditę* (eastern) the second link **ditę* has the original root-vocalism, but the first one *děte* secondary, i.e. analogical, due to the influence of the Proto-Slavic causative **dořiti* which also caused that the seme 'to suck (mother's milk)' was replaced by 'to breast-feed, to give to suck'.

Proto-Slavic **děť/ditę* and **dětv* are substantivized adjectives of the type **moldv* adj. → subst. **molde* and **zelenv* adj. → subst. **zelenb*.

The full-grade vocalism of the Proto-Anatolian **tédo-* and of the original Proto-Slavic **ditv* (> **dětv*) from the null-grade PIE verbal adjective **d^hH₁i-tó-* 'such one who is suckled' (cf. Sanskrit *dhītá-* via metathesis) is the consequence

of the lengthening of its root-vocalism, better known from the relation between Sanskrit *jātá-* ‘born’ and Proto-Germanic **kinþa-* ‘child’.

Praslavensko **děte/dětv* i hetitsko *tēta-*

Sažetak

Eksterna poredbena evidencija, naime praindeouropski **d^héH₁i-to-* > praanatolijski **tēdo-* > hetitski *tēta-* n ‘grudi, sisa’ < *‘ono što je sisano’, pokazuje da u slavenskom odnosu **děte* (zapad, jug) : **dite* (istok) drugi član **dite* ima izvorni korijenski vokalizam, a prvi sekundarni, analogno prema praslavenskom kauzativu **dožiti* koji je i utjecao da je sem ‘sisati (majčino mlijeko)’ bio zamijenjen s ‘dojiti’.

Praslavenski **děte/ditě* i **dětv* poimeničeni su pridjevi tipa **molđv* (pridjev) → **molđe* (imenica) i tipa **zelenv* (pridjev) → **zelenb* (imenica).

Puni stupanj vokalizma u praanatolijskom **tēdo-* i izvornom praslavenskom **dítv* (> **dětv*) iz praindeouropskog glagolskog pridjeva s nultim stupnjem **d^hH₁i-tó-* ‘značajka onoga koji je sisan’ (usp. sanskrtski *dhítá-* s metatezom laringala) posljedica je produljenja njegovog korijenskog vokalizma, šire i bolje poznatog iz odnosa između sanskrtskog *jātá-* ‘rođen’ i pragermanskog **kinþa-* ‘dijete’.

Ključne riječi: praslavenski, hetitski, etimologija, tvorba riječi, praindeouropski, leksik

Ključne besede: praslovanščina, hetitščina, etimologija, besedotvorje, praindoeropščina, leksika

Keywords: Proto-Slavic, Hittite, etymology, word-formation, Proto-Indo-European, lexicon